

Briselē, 2025. gada 29. augustā
(OR. en)

12306/25

VETER 89

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs: Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore *Martine DEPREZ*

Saņemšanas datums: 2025. gada 28. augusts

Saņēmējs: Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretāre *Thérèse BLANCHET*

Temats: Ieteikums
PADOMES LĒMUMS,
ar ko pilnvaro Eiropas Savienības interesēs sākt sarunas par Pasaules
Dzīvnieku veselības organizācijas Starptautiskā nolīguma,
pamatstatūtu, pamatnoteikumu, finanšu noteikumu, vispārējo noteikumu
un citu dokumentu pārskatīšanu

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2025) 460 final.

Pielikumā: COM(2025) 460 final

Briselē, 28.8.2025.
COM(2025) 460 final

Ieteikums

PADOMES LĒMUMS,

**ar ko pilnvaro Eiropas Savienības interesēs sākt sarunas par Pasaules Dzīvnieku
veselības organizācijas Starptautiskā nolīguma, pamatstatūtu, pamatnoteikumu, finanšu
noteikumu, vispārējo noteikumu un citu dokumentu pārskatīšanu**

PASKAIDROJUMA RAKSTS

1. PRIEKŠLIKUMA KONTEKSTS

• Priekšlikuma pamatojums un mērķi

Saskaņā ar Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas (*WOAH*) Pasaules delegātu asamblejas 2024. gada rezolūciju Pārvaldības pārskatīšanas komiteja ("komiteja") laikā no 2025. līdz 2027. gadam sagatavos *WOAH* Starptautiskā nolīguma, pamatstatūtu, pamatnoteikumu, finanšu noteikumu, vispārējo noteikumu un citu dokumentu (kopā saukti par *WOAH* pamatdokumentiem) pārskatīšanu nolūkā iesniegt minētajai asamblejai priekšlikumus pārskatīt *WOAH* institucionālo, tehnisko un finansiālo pārvaldību, lai nodrošinātu stabilu tiesisko regulējumu un *WOAH* spēju nākotnē efektīvi, sekmīgi un ilgtspējīgi īstenot tās pilnvaras.

Savienība nav, bet visas tās dalībvalstis ir *WOAH* puses. Pašlaik komitejas locekļi ir pārstāvji no trim dalībvalstīm (Austrijas, Īrijas un Kipras), bet eksperti no dalībvalstīm un Komisijas ir šo locekļu padomdevēji.

Tāpēc ar šo lēmumu būtu jāpilnvaro dalībvalstis, kuras ir komitejas locekles, kopīgi rīkojoties Savienības interesēs, risināt sarunas par izmaiņām *WOAH* pamatdokumentos. Šīm dalībvalstīm adresētās sarunu norādes, kas cita starpā ietver *WOAH* pamatdokumentu grozīšanu tā, lai reģionālas ekonomiskās integrācijas organizācijas, piemēram, ES, varētu kļūt par *WOAH* pusi, būtu jāizklāsta šā Padomes lēmuma pielikumā.

• Saskaņība ar spēkā esošajiem noteikumiem konkrētajā politikas jomā

Ierosinātais ieteikums atbilst Savienībā spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam par dzīvnieku veselību, kā patlaban noteikts Regulā (ES) 2016/429 par pārnēsājamām dzīvnieku slimībām un ar ko groza un atceļ konkrētus aktus dzīvnieku veselības jomā ("Dzīvnieku veselības tiesību akts")¹, par zoonozēm, kā noteikts Direktīvā 2003/99/EK par zoonožu un zoonožu ierosinātāju uzraudzību, ar kuru groza Padomes Lēmumu 90/424/EEK un atceļ Padomes Direktīvu 92/117/EEK², kā arī citiem attiecīgajiem šīs politikas jomas tiesību aktiem (Regula (EK) Nr. 1069/2009³, Regula (EK) Nr. 999/2001⁴).

• Saskaņība ar citām Savienības politikas jomām

Ierosinātais ieteikums atbilst arī Savienības veselības politikai attiecībā uz zoonožu profilaksi un pārvaldību, kas ir daļa no pieejas "Viena veselība".

2. JURIDISKAIS PAMATS, SUBSIDIARITĀTE UN PROPORCIONALITĀTE

• Juridiskais pamats

Ierosinātā lēmuma procesuālais juridiskais pamats ir Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 218. panta 3. un 4. punkts.

LESD 218. panta 3. punkts noteic, ka Komisija iesniedz ieteikumus Padomei, kura pieņem lēmumu, ar ko atļauj sākt sarunas, un izvirza Savienības sarunu vadītāju. Saskaņā ar LESD

¹ OV L 84, 31.3.2016., 1. lpp.

² OV L 325, 12.12.2003., 31. lpp.

³ OV L 300, 14.11.2009., 1. lpp.

⁴ OV L 147, 31.5.2001., 1. lpp.

218. panta 4. punktu Padome var sarunu vadītājam dot norādes un iecelt īpašu komiteju, ar kuru apspriežoties sarunas jānoslēdz.

Tika izvēlēts tāds materiālais juridiskais pamats, kas ļaus aptvert *WOAH* galveno uzdevumu, proti, dzīvnieku veselību un zoonozes, kā arī drošu starptautisko tirdzniecību ar dzīvniekiem un to izcelsmes produktiem. Attiecībā uz šiem aspektiem Savienība, pamatojoties uz LESD 43. panta 2. punktu, ir pieņēmusi saskaņotus pasākumus un izveidojusi lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju konkrētiem produktiem. Tas ietver dzīvnieku turēšanu lauksaimniecības produktu ražošanai. Dzīvnieku veselība ir tās neatņemama sastāvdaļa, un uz šiem aspektiem attiecas Savienības tiesību akti. Attiecībā uz dzīvnieku veselību Regula (ES) 2016/429 par pārnēsājamām dzīvnieku slimībām noteic dzīvnieku veselības prasības, kas jāievēro, pārvietojot dzīvniekus un to izcelsmes produktus starp dalībvalstīm Savienībā un tos ieviedot Savienībā. Svarīgi ir tas, ka saskaņā ar LESD 168. panta 4. punkta b) apakšpunktu, lai risinātu kopējās drošības problēmas ES, veterinārijas jomā īstenojamus pasākumus, kas tieši vērsti uz sabiedrības veselības aizsardzību Savienībā, var noteikt ES. ES tiesību akti, kas reglamentē dzīvnieku veselību un zoonozes, cita starpā ietver arī pasākumus attiecībā uz pārnēsājamām dzīvnieku slimībām, kas skar dzīvniekus un cilvēkus, tostarp sabiedrības veselības aizsardzības aspektus, kā noteikts LESD 168. pantā.

- **Savienības kompetence**

Tie ir grozījumi starptautiskos nolīgumos, ar kuriem groza attiecīgā starptautiskā nolīguma institucionālo sistēmu un kuri ir Savienības kompetencē un kuriem tāpēc saskaņā ar LESD 218. panta 3. punktu ir vajadzīgs Padomes lēmums.

Savienība ar Regulu (ES) 2016/429 un Direktīvu 2003/99/EK ir ieviesusi saskaņotus noteikumus, kas reglamentē dzīvnieku veselību un zoonozes. Šie tiesību akti ietver noteikumus par dzīvnieku slimību iekļaušanu sarakstā ES intervences vajadzībām, slimību profilakses, slimību kontroles un izskaušanas pasākumus, kas jāveic dzīvniekus un to izcelsmes produktus pārvietojot starp dalībvalstīm Savienībā, kā arī tos ieviedot ES, un noteikumus par zoonožu uzraudzību. Pat tad, ja dalībvalstis var veikt noteiktus slimību kontroles pasākumus valsts līmenī, tiek uzskatīts, ka šī joma ir pilnībā saskaņota ar Savienības tiesību aktiem. Konkrētāk, Savienībai ir ekskluzīva kompetence attiecībā uz dzīvnieku un to izcelsmes produktu pārvietošanu starp dalībvalstīm Savienībā un to ieviešanu Savienībā (tā sauktie “tirdzniecības” aspekti). Šīs jomas un politikas jomas ietilpst *WOAH* kompetencē. Visbeidzot, iepriekšminētās jomas, kuras ietver dzīvnieku veselības un cilvēku veselības komponentus, un pilnībā saskaņoti ES tiesību akti iepriekšminētajās jomās ir ES kompetencē.

- **Subsidiaritāte (neekskluzīvas kompetences gadījumā)**

Dzīvnieku veselības politika lielā mērā ir saskaņota Savienības līmenī. Dzīvnieku veselības un zoonožu jomā pieņemtie *WOAH* standarti saskaņā ar Pasaules Tirdzniecības organizācijas Sanitārijas un fitosanitārijas nolīgumu ir atzīti par starptautiskajiem atsauces noteikumiem sanitārijas jomā. Tāpēc, pieņemot Savienības tiesību aktus, ir jāņem vērā *WOAH* standarti par dzīvnieku veselības nosacījumiem starptautiskajā tirdzniecībā. Lai mazinātu tirdzniecības pārtraukuma risku, Dzīvnieku veselības tiesību aktā (Regula (ES) 2016/429) noteikto Savienības līmenī veicamo dzīvnieku veselības pasākumu mērķis ir panākt pienācīgu konvergenci ar *WOAH* standartiem. Tāpēc Savienība un tās dalībvalstis ir ieinteresētas ietekmēt *WOAH* standartus tā, lai tie pēc iespējas atspoguļotu Savienības politiku, un to vislabāk var sasniegt Savienības līmenī, jo tas ļauj kopīgot resursus un speciālās zināšanas.

- **Proporcionalitāte**

Lai nodrošinātu *WOAH* pārvaldības atbilstību paredzētajam mērķim un tās spēju atbalstīt efektīvu, sekmīgu un ilgtspējīgu organizāciju nākotnē, šādas pārvaldības pārskatīšana ir ES prioritāte un ir nepārprotami Savienības interesēs.

Lai pilnvarotu dalībvalstis, rīkojoties Savienības interesēs, sākt sarunas par *WOAH* pamatdokumentu pārskatīšanu un sniegtu sarunu norādes, ir vajadzīgs Padomes lēmums.

Ierosinātais ieteikums paredz vienīgi tos pasākumus, kas ir vajadzīgi, lai sasniegtu izvirzītos mērķus saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 5. panta 4. punktu.

- **Juridiskā instrumenta izvēle**

Juridiskā instrumenta izvēle ir paredzēta LESD 218. panta 3. un 4. punktā.

3. ***EX POST* IZVĒRTĒJUMU, APSPRIEŠANOS AR IEINTERESĒTAJĀM PERSONĀM UN IETEKMES NOVĒRTĒJUMU REZULTĀTI**

- ***Ex post* izvērtējumi / spēkā esošo tiesību aktu atbilstības pārbaudes**

Nepiemēro.

- **Apspriešanās ar ieinteresētajām personām**

Nepiemēro.

- **Ekspertu atzinumu pieprasīšana un izmantošana**

Nepiemēro.

- **Ietekmes novērtējums**

Nepiemēro.

- **Normatīvā atbilstība un vienkāršošana**

Nepiemēro.

- **Pamattiesības**

Nepiemēro.

4. **IETEKME UZ BUDŽETU**

Ietekme uz *WOAH* dalībvalstu budžetu būs atkarīga no tā, cik vērienīgs būs rezultāts sarunās par *WOAH* pamatdokumentu grozīšanu, piemēram, attiecībā uz *WOAH* pilnvaru jomu un tādējādi arī tās turpmākajām darbībām. Tomēr šajā posmā skaitliskā izteiksmē to nevar izteikt.

Ietekme uz Savienības budžetu būs atkarīga arī no tā, vai Eiropas Savienība *WOAH* pamatdokumentu pārskatīšanas sarunu rezultātā kļūs par *WOAH* pusi un ar kādiem nosacījumiem. Tomēr patlaban nav paredzams, ka Savienības sarunu vadītāji varētu panākt tādu *WOAH* pamatdokumentu grozījumu, kas reģionālajām ekonomiskās integrācijas organizācijām ļautu pievienoties *WOAH*.

5. CITI ELEMENTI

- **Īstenošanas plāni un uzraudzīšanas, izvērtēšanas un ziņošanas kārtība**

Šis ieteikums tiks īstenots saskaņā ar *WOAH* Pārvaldības pārskatīšanas komitejas darba programmu, kurā būs ietverts sarunu ceļvedis. Notiekošā sagatavošanas darba ietvaros minētā darba programma patlaban tiek pabeigta un 2025. gada maijā tiks iesniegta izskatīšanai un pieņemšanai *WOAH* Pasaules delegātu asamblejā. Paredzams, ka sarunas sāksies drīz pēc tam.

- **Skaidrojošie dokumenti (direktīvām)**

Nepiemēro.

- **Detalizēts konkrētu priekšlikuma noteikumu skaidrojums**

Komisija ieteic:

- Padomei pilnvarot dalībvalstis, kuras ir komitejas locekles un pārstāv *WOAH* Eiropas reģionu, sākt un risināt sarunas par Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas Starptautiskā nolīguma, pamatstatūtu, pamatnoteikumu, finanšu noteikumu, vispārējo noteikumu un citu dokumentu (kopā saukti par *WOAH* pamatdokumentiem) pārskatīšanu;
- par Savienības sarunu vadītājiem izvirzīt pārstāvjus no dalībvalstīm, kuras ir Pārvaldības pārskatīšanas komitejas locekles, rīkojoties Savienības interesēs;
- dalībvalstīm, kuras ir komitejas locekles un pārstāv *WOAH* Eiropas reģionu, vest sarunas, apspriežoties ar īpašo komiteju, ja Padome saskaņā ar LESD 218. panta 4. punktu šādu komiteju ir iecēlusi;
- Padomei apstiprināt šim ieteikumam pievienotās sarunu norādes.

- **Sarunu vadītāja izvēle**

Savienība nav *WOAH* puse, bet visas Savienības dalībvalstis ir. Tā kā pievienoties Pārvaldības pārskatīšanas komitejai, kurā notiks sarunas, Pasaules Dzīvnieku veselības organizācija bija uzaicinājusi tikai savas dalībvalstis, tad par Savienības sarunu vadītājiem būtu jāizvirza pārstāvji no dalībvalstīm, kuras ir komitejas locekles un pārstāv *WOAH* Eiropas reģionu, rīkojoties Savienības interesēs.

PADOMES LĒMUMS,

ar ko pilnvaro Eiropas Savienības interesēs sākt sarunas par Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas Starptautiskā nolīguma, pamatstatūtu, pamatnoteikumu, finanšu noteikumu, vispārējo noteikumu un citu dokumentu pārskatīšanu

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 43. panta 2. punktu un 168. panta 4. punkta b) apakšpunktu saistībā ar 218. panta 3. un 4. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas ieteikumu,

tā kā:

- (1) Pasaules Dzīvnieku veselības organizācija (*WOAH*) ir starpvaldību organizācija, kas 1924. gadā dibināta kā Starptautiskais Epizootiju birojs (*Office International des Epizooties*). Tās juridiskie teksti ir Starptautiskais nolīgums par Starptautiskā Epizootiju biroja izveidi, Starptautiskā Epizootiju biroja pamatstatūti (1924), Starptautiskā Epizootiju biroja pamatnoteikumi (1973), Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas finanšu noteikumi (1987), vispārējie noteikumi un citi dokumenti (2011), kopā saukti par *WOAH* pamatdokumentiem⁵. Dzīvnieku veselības un zoonožu jomā pieņemtie *WOAH* standarti saskaņā ar Pasaules Tirdzniecības organizācijas Sanitārijas un fitosanitārijas nolīgumu ir atzīti par starptautiskajiem atsaucē noteikumiem sanitārijas jomā. Kopš 2025. gada Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijā ietilpst 183 dalībvalstis, to vidū visas ES dalībvalstis. Eiropas Komisija ir novērotāja.
- (2) 2023. gadā *WOAH*, atzīmējot savas pastāvēšanas simto gadadienu, pasūtīja ārēju un neatkarīgu savas pārvaldības pārskatīšanu, lai pārlicinātos, ka šāda pārvaldība atbilst paredzētajam mērķim un spēj atbalstīt efektīvu, sekmīgu un ilgtspējīgu organizāciju nākotnē. Ziņojums par Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas institucionālās, tehniskās un finansiālās pārvaldības analīzi un izvērtēšanu⁶ tika iesniegts *WOAH* Pasaules delegātu asamblejā 2024. gada maijā un apspriests forumā pasākuma “Vai *WOAH* ir gatavs nākotnei”⁷ laikā.
- (3) 2024. gada 30. maijā Pasaules delegātu asambleja pieņēma Rezolūciju Nr. 12 “*WOAH* pamatdokumentu pārskatīšana”⁸, kurā nolemts, ka nolūkā turpināt darbu pie *WOAH* pamatdokumentu pārskatīšanas ģenerāldirektors izveido īpašu pārvaldības grupu, kurā būs *WOAH* dalībvalstis un pārstāvji no katra reģiona.
- (4) 2024. gada decembrī tika izveidota Pārvaldības pārskatīšanas komiteja (“komiteja”), kurā saskaņā ar tās pilnvarām ir 16 locekļi no visiem *WOAH* reģioniem. Trīs no pašreizējiem komitejas locekļiem ir šādas ES dalībvalstis: Austrija un Īrija ir locekles, kuras pārstāv *WOAH* Eiropas reģionu, bet Kipra – locekle, kura pārstāv *WOAH* Tuvo

⁵ <https://www.woah.org/en/who-we-are/structure-and-governance/framework/>

⁶ <https://www.woah.org/app/uploads/2024/03/91gs-2024-wd-adm-13-basic-texts-en-1.pdf>

⁷ <https://www.woah.org/app/uploads/2024/07/91gs-2024-final-report-en-1.pdf>

⁸ <https://www.woah.org/app/uploads/2024/03/91gs-2024-res-12-adm-basic-texts-en.pdf>

Austrumu reģionu. Šo locekļu padomdevēju statusā ir eksperti no dalībvalstīm un Komisijas. Pirmā komitejas sēde notika 2025. gada janvārī.

- (5) Komiteja sagatavoja visaptverošu daudzgadu darbību darba programmu un sākotnējos ieteikumus *WOAH* pamatdokumentu pārskatīšanas atbalstam, kuri pēc *WOAH* padomes veiktās apstiprināšanas tika iesniegti Pasaules delegātu asamblejai⁹, kura 2025. gada 29. maijā¹⁰ pieņēma Rezolūciju Nr. 5 “*WOAH* Pārvaldības pārskatīšanas komitejas darba programma un sākotnējie labojumi *WOAH* pamatdokumentu pārskatīšanas atbalstam” ar Savienības atbalstu¹¹. 2025. gada maija beigās komiteja saskaņā ar savu darba programmu sāka pirmo būtisko darba posmu (novērtēšanas posmu).
- (6) Savienība saskaņā ar LESD 43. panta 2. punktu ir pieņēmusi saskaņotus pasākumus un izveidojusi lauksaimniecības tirgu kopīgo organizāciju noteiktiem produktiem. Tas ietver dzīvnieku turēšanu lauksaimniecības produktu ražošanai. Dzīvnieku veselība ir minēto Savienības tiesību aktu neatņemama sastāvdaļa. Attiecībā uz dzīvnieku veselību Regula (ES) 2016/429 par pārnēsājamām dzīvnieku slimībām noteic dzīvnieku veselības prasības, kas jāievēro, pārvietojot dzīvniekus un to izcelsmes produktus starp dalībvalstīm Savienībā un tos ievēdot Savienībā. Svarīgi ir tas, ka saskaņā ar LESD 168. panta 4. punkta b) apakšpunktu, lai risinātu kopējās drošības problēmas ES, veterinārijas jomā īstenojamus pasākumus, kas tieši vērsti uz sabiedrības veselības aizsardzību Savienībā, var noteikt ES. ES tiesību akti, kas reglamentē dzīvnieku veselību un zoonozes, cita starpā ietver arī pasākumus attiecībā uz pārnēsājamām dzīvnieku slimībām, kas skar dzīvniekus un cilvēkus, tostarp sabiedrības veselības aizsardzības aspektus. Visbeidzot, iepriekšminētās jomas, kuras ietver dzīvnieku veselības un cilvēku veselības elementus, un šajās jomās pilnībā saskaņotie ES tiesību akti ir nevis dalībvalstu, bet ES kompetencē.
- (7) Ņemot vērā iepriekš minēto, ar Regulu (ES) 2016/429 un Direktīvu 2003/99/EK Savienība ir ieviesusi saskaņotas normas, kas reglamentē dzīvnieku veselību un zoonozes. Šie tiesību akti ietver noteikumus par dzīvnieku slimību iekļaušanu sarakstā ES intervences vajadzībām, slimību profilakses, slimību kontroles un izskaušanas pasākumus, kas jāveic dzīvniekus un to izcelsmes produktus pārvietojot starp dalībvalstīm Savienībā, kā arī tos ievēdot ES, un noteikumus par zoonožu uzraudzību.
- (8) Savienība ir interesēta rezultatīvi piedalīties *WOAH* darbā. Tas veicinās konsekventu Savienības pieeju rīcībpolitikām, kuras ir *WOAH* kompetencē, un pastiprinās Savienības apņemšanos ilgtermiņā panākt globālo progresu dzīvnieku veselības un zoonožu kontroles, dzīvnieku labturības, dzīvnieku izcelsmes produktu drošuma, dzīvnieku un to izcelsmes produktu drošas starptautiskās tirdzniecības un pārtikas nodrošinājuma jomā.
- (9) Patlaban *WOAH* pamatdokumenti neļauj reģionālajām ekonomiskās integrācijas organizācijām, piemēram, Savienībai, būt par *WOAH* Starptautiskā nolīguma līgumslēdzējpusi. Tāpēc ir lietderīgi pilnvarot pārstāvjus no dalībvalstīm, kuras ir minētās komitejas locekles, Savienības interesēs risināt sarunas par *WOAH* pamatdokumentu grozīšanu, lai arī Savienība papildus tās dalībvalstīm kļūtu par pilntiesīgu *WOAH* līgumslēdzējpusi.
- (10) Dalībvalstīm un Komisijai sarunu procesā būtu cieši jāsadarbojas,

⁹ <https://www.woah.org/app/uploads/2025/03/92gs-adm-06-en-report-of-the-woah-governance-review-committee.pdf>

¹⁰ <https://www.woah.org/app/uploads/2025/06/2025-92gs-resolutions-final-en.pdf>

¹¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9171-2025-INIT/en/pdf>

IR PIEŅĒMUSI ŠO LĒMUMU.

1. pants

1. Ar šo pārstāvji no ES dalībvalstīm, kuras ir Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas (*WOAH*) Pārvaldības pārskatīšanas komitejas locekles un pārstāv *WOAH* Eiropas reģionu ("pārstāvji"), ir pilnvaroti minētajā komitejā Savienības interesēs risināt sarunas par Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas Starptautiskā nolīguma, pamatstatūtu, pamatnoteikumu, finanšu noteikumu, vispārējo noteikumu un citu dokumentu (kopā saukti par *WOAH* pamatdokumentiem) pārskatīšanu.
2. Pārstāvji Pārvaldības pārskatīšanas komitejā notiekošajās sarunās ierosina *WOAH* pamatdokumentu grozījumu, lai Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijā varētu piedalīties arī reģionālas ekonomiskās integrācijas organizācijas, un veic pasākumus, kas vajadzīgi, lai veicinātu šāda grozījuma pieņemšanu.

2. pants

Sarunu norādes ir izklāstītas pielikumā.

3. pants

Sarunas risina, apspriežoties ar Dzīvnieku un veterinārijas jautājumu darba grupu (veterinārijas galvenās amatpersonas), kura ar šo tiek nozīmēta par īpašo komiteju Līguma par Eiropas Savienības darbību 218. panta 4. punkta nozīmē.

4. pants

Šis lēmums ir adresēts dalībvalstīm.

Briselē,

*Padomes vārdā –
priekšsēdētājs*